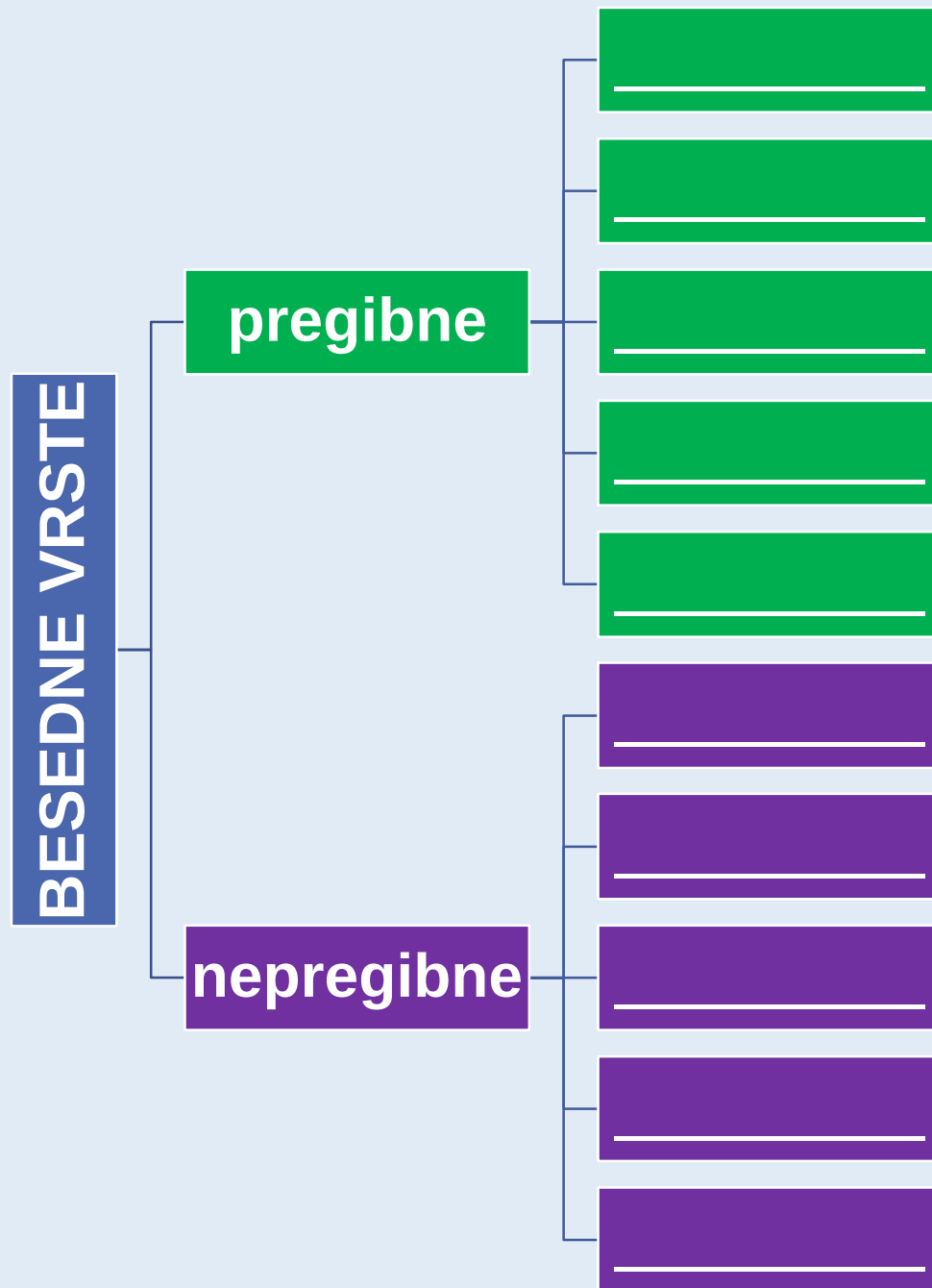
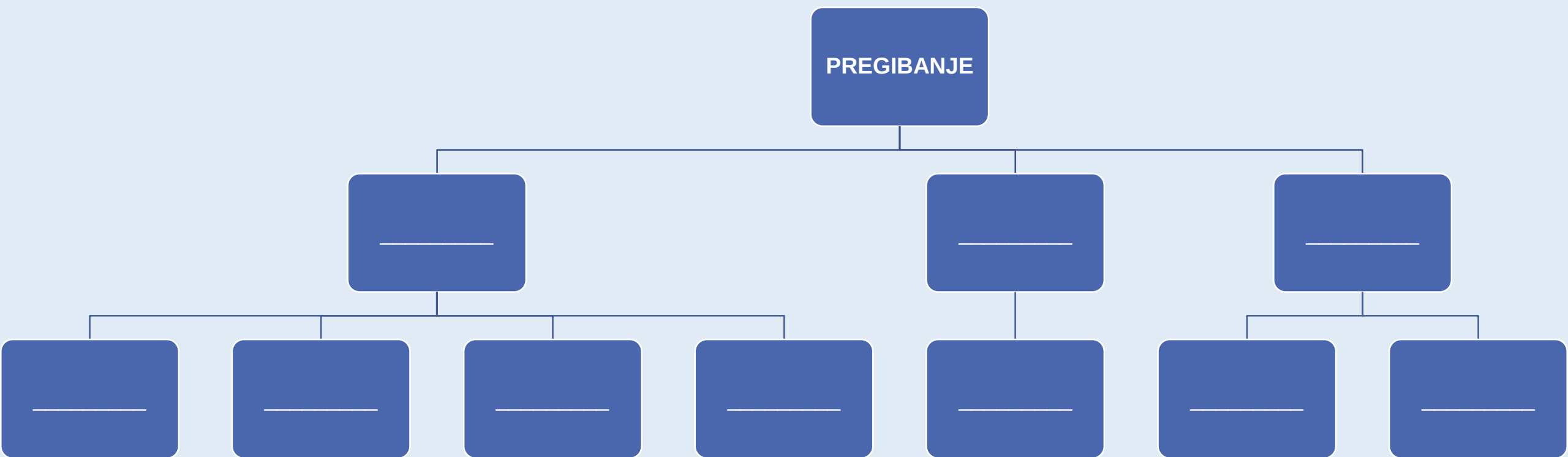

Doc. dr. Lara Godec Soršak

SLOVENSKI JEZIK 2

P 3: SAMOSTALNIK

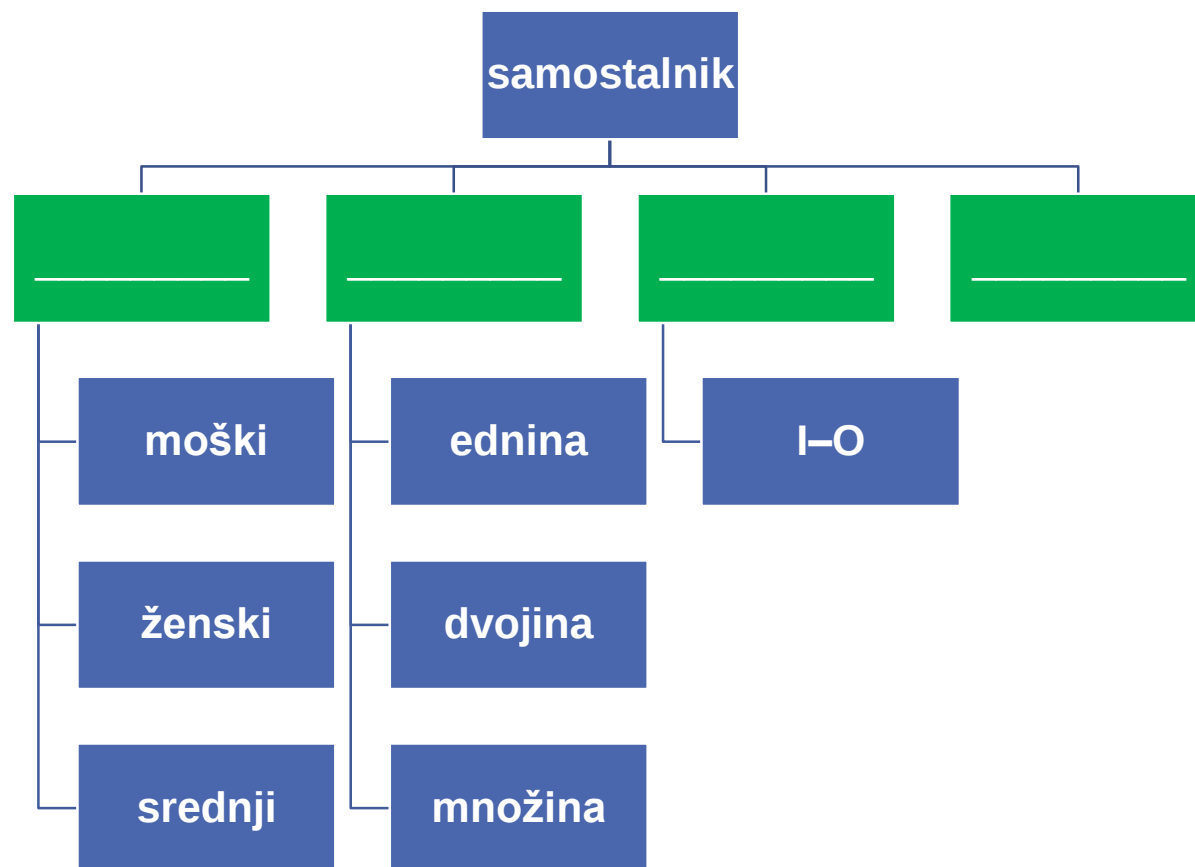

1. SAMOSTALNIK

- **Samostalniki** (_____) so besede, ki _____.
→ Primeri.
- Pogosto jih uporabljamo pri _____ oseb, živali, rastlin, predmetov, naprav, krajev, pokrajin ter pri _____.
- Posebnost so _____ – samostalniki, ki so tvorjeni iz _____ in poimenujejo dejanje/stanje/potek, npr. *branje*, *pisanje*, *plavanje* ...

Slovnične/oblikovne lastnosti sam.

SPOL SAMOSTALNIKOV

- Samostalniki so točno določenega spola:
_____, _____ ali _____.
- So _____ (pridevniki so _____, npr. *bel -a -o*).
- Načeloma je določen _____, tj. na podlagi
_____.

SPOL

m.

ž.

s.

-o

()

-a

()

-o/-e

()

-a ali -o/-e

()

-o

()

SPOL SAMOSTALNIKOV

Samostalnikom določite spol.

• človek	gospa	oko
• avto	jabolko	vodja
• jajce	Saša	sled
• pesem	lice	pot
• Ines	jagnje	Vanja
• pivo	breskev	abonma

PODSPOL SAMOSTALNIKOV

- Poleg spola poznamo v slovenščini še dva _____:
_____ in _____.
- *To je lev. Ne vidim leva. Vidim _____.*
- *To je kruh. Ne jem kruha. Jem _____.*
- _____ se oglaša? Jan. _____ vidiš? Jana.
- _____ se oglaša? Pes. _____ vidiš? Psa.

SPOL SAMOSTALNIKOV

- _____ **slovnični spol** se rabi kot _____ spol za moške in ženske osebe.
- *Spoštovani študentje!*
- *Učitelji so zgled učencem.*

- *Spoštovane študentke in spoštovani študentje!*
- *Učiteljice in učitelji so zgled učenkam in učencem.*

- *Moška slovnična oblika je uporabljena enakovredno za oba spola.*

ŠTEVILO

- Slovenščina ima tri slovnična števila:
_____, _____ in _____.
- Število izražamo s _____ :
 - računalnik-0, -a, -i;
 - miz-a, -i, -e;
 - mest-o, -i, -a.
- Samostalniki imajo načeloma vsa tri števila → _____ samostalniki.

ŠTEVILO

- **Kaj je prav?**
- *Za zajtrk sem pojedla dve jajci/dva jajca, za malico pa tri jabolka/tri jabolke.*
- *Na Islandiji smo bili pred dvemi leti/dvema letoma.*
- *Na sosednji parceli gradijo dve hiše/dve hiši.*

Število
sam.

trištevilski

neštevni

imena

Kateri samostalniki so trištevovski, kateri edninski in kateri množinski?

zvezki	Alpe	možgani
roke	jetra	prijateljstvo
očala	kri	veje
vejevje	planeta	hlače
naselje	sani	kotalke

Kako si pomagamo pri določanju spola množinskih samostalnikov?

Primerjamo končnice s končnicami trištevovskih samostalnikov v _____.

m. spol:

ž. spol:

sr. spol:

Trištevovski	Edninski	Množinski
--------------	----------	-----------

Množinskim samostalnikom določite spol.

Moški	Ženski	Srednji
-------	--------	---------

Kaj je prav?

- *Pred kosilom si umij roke/roke.*
- *Izgubila sem uhana/uhane.*
- *Zavihaj si hlačnici/hlačnice.*
- *Zlomil si je obe nogi/obe noge.*

Ali je prav? Če ni, popravite.

- *Koliko kav želite?*
- *Kupi še dva mleka.*
- *Listje do odpadli.*
- *Listi so odpadli.*
- *Povabili so me na degustacijo vin.*

Pazi:

Namesto dvojine uporabljamo množino pri:

_____, npr. *roke*, *noge*;
_____, npr. *rokavice*, *nogavice*;
_____, npr. *drsalke*.

To **niso** množinski samostalniki!

Pazi:

Edninski samostalniki so **neštevn**,
tj. _____.

Pravilno je *dve skodelici kave*, *dva litra mleka* ...

MNOŽINSKI SAMOSTALNIKI

- Ali so množinski samostalniki neštevniki?
- *Na smučanje je vzela tri očala/troje očal/troja očala.*
- *V kovček je dal dve hlače/dvoje hlač/dvoje hlače.*
- Množinske samostalnike _____, vendar ne z _____ števnik, ampak _____.

SSKJ 2/SP

- Slovnični podatki o spolu in številu samostalnika v slovarskem sestavku

míza -e ž (í) javorova ~; jedi na ~i; sedeti za ~o, pri ~i; povabiti k ~i, za ~o; pisalna, operacijska ~; ~ za serviranje; publ. sesti za zeleno ~o [začeti se pogajati]

SSKJ 2/SP

- Slovnični podatki o spolu in številu samostalnika v slovarskem sestavku

vôda -e tudi vôda -é ž, druga oblika dalje -i -ó -i -ó; -é -á -áma -é -àh -áma; -é -á -àm

Pravopis

-é -àh -ámi snov., tož. ed. v predl. zv. tudi vódo (ó; ó é; ó ê)

1. ~ hlapi; kuhati na, v ~i; odpadna ~; ustna ~; zdravilna ~; ~ za kuhanje; kozarec ~e; mlin na ~i; v ~i topna snov; nestrok. |strok. seč|; olepš. Tišči ga na ~o |opraviti mora malo potrebo|; poud.: Načrt je padel v ~o |se ni uresničil|; Vas je pod ~o |je poplavljen|

2. števn. ~ izvira pod hribom; ~e naraščajo; ob ~i živeča ptica; tekmovanje na divjih ~ah |v kajaku in kanuju|; prevoz po ~i; podzemeljske, stoječe ~e; publ.: stranka plava v desničarskih ~ah **je**

desničarsko usmerjena; teritorialne ~e **teritorialno morje**

SSKJ 2/SP

- Slovnični podatki o spolu in številu samostalnika v slovarskem sestavku

lístje -a s (í)

SSKJ²

več (rastlinskih) listov, (rastlinski) listi: listje odpada, poganja, rumeni, se suši; koza obira listje na grmu; gosenice so obžrle listje; smukati listje z veje; kaplje padajo z listja; odpadlo, rjav, suho, uvelo, zeleno listje; bilo jih je kot listja (in trave) zelo veliko; ima denarja kot listja zelo veliko / bukovo, lovorovo listje; krompirjevo listje *listi* / listje šumi pod nogami; grabiti listje; uporabljati listje za nastilj / koš, mreža za listje

lístje -a s, skup. (í) grabiti ~

Pravopis

SSKJ 2/SP

- Slovnični podatki o spolu in številu samostalnika v slovarskem sestavku

ljubézen -zni ž, poj. (ê) poročiti se iz ~i; *ljubezen do koga/česa* ~ ~ dekleta, otrok, poklica; ~ na prvi pogled; ~ med možem in ženo; telesna ~; poud. vroča ~ |strastna|; vznes. čas ~i **pomlad**; štev. goreča ~ |vrtna rastlina|; člov., poud. srečati nekdanjo ~ |dekle|; šalj. njegove številne ~i |ljubimke, ljubljenske|

Pravopis

SSKJ 2/SP

- Slovnični podatki o spolu in številu samostalnika v slovarskem sestavku

víle víl ž mn. (í î)

SSKJ²

orodje z roglji in dolgim držajem za zajemanje, premetavanje trave, gnoja: nabosti na vile; nositi gnoj na vilah iz hleva; nalagati seno z vilami; lesene, železne vile; kupiti dvoje vil in grablje / nasaditi vile; vile s tremi roglji / dodati za vile gnoja / gnojne vile s štirimi roglji; senene vile lesene vile s tremi roglji, pri katerih srednji ne leži v isti ravnini; vile za lopatenje z močnimi, ploščatimi roglji; vile za krompir z devetimi do dvanajstimi roglji z odebeljenimi konicami

- grablje ima, vil pa ne samo jemlje, daje pa ne

víle víl ž mn. (í î) nabosti na ~; senene ~; dodati za ~ gnoja

Pravopis

SKLON

- Samostalnice navadno uporabljamo v povedi ali besedni zvezi. Takrat se jim pogosto spremeni _____, npr. *Učiteljica se pogovarja z očetom o učencu.; pogovor z očetom.*
- Samostalnice sklanjamo, tj. _____.
- Sklone izražamo s končnicami.

SKLON

Sklon

Vprašalnica

1.

2.

3.

4.

5.

6.

SKLANJATEV

- Določene skupine samostalnikov sklanjamo z istimi končnicami, zato samostalnike uvrščamo v določene _____ oz. _____ (na osnovi _____ in _____).

míza -e ž (í) javorova ~; jedi na ~i; sedeti za ~o, pri ~i; povabiti k ~i, za ~o; pisalna, operacijska ~; ~ za serviranje; publ. sesti za zeleno ~o |začeti se pogajati|

dédek -dka m (ê) ljubk.

SSKJ²

1. *stari oče, ded:* dedek se igra z otroki; dedek in babica

2. *star moški, starec:* živel je dedek, ki ni imel več ne žene ne otrok / dedek Mraz po izvoru mitološka oseba, upodobljena navadno kot dobrodušen starec z dolgo sivo, belo brado, oblečen v kožuh in s kučmo na glavi, ki ob novem letu otrokom prinaša darila

SKLANJATVE

```
graph TD; A[SKLANJATVE] --> B[MOŠKE]; A --> C[ŽENSKE]; A --> D[SREDNJA]; B --> B1[1.]; B --> B2[2.]; B --> B3[3.]; C --> C1[1.]; C --> C2[2.]; C --> C3[3.]; D --> D1[1.];
```

MOŠKE

1.

2.

3.

ŽENSKE

1.

2.

3.

SREDNJA

1.

SKLANJATVE PO K. AHAČIČU (2017)

Sklanjatev		Primeri
moška	sam. m. spola tipa korak/-a	<i>korak, gospod avto, Anže vodja, Miha</i>
1. ženska	sam. ž. spola tipa miza/-e	<i>miza, sestra mati, hči, breskev</i>
	sam. m spola tipa Miha/-e	<i>vodja, Miha</i>
2. ženska	sam. ž. spola tipa perut/-i	<i>perut, moč, stran</i>
srednja	sam. s. spola tipa mesto/-a, sonce/-a	<i>mesto, sonce</i>

POSEBNOSTI

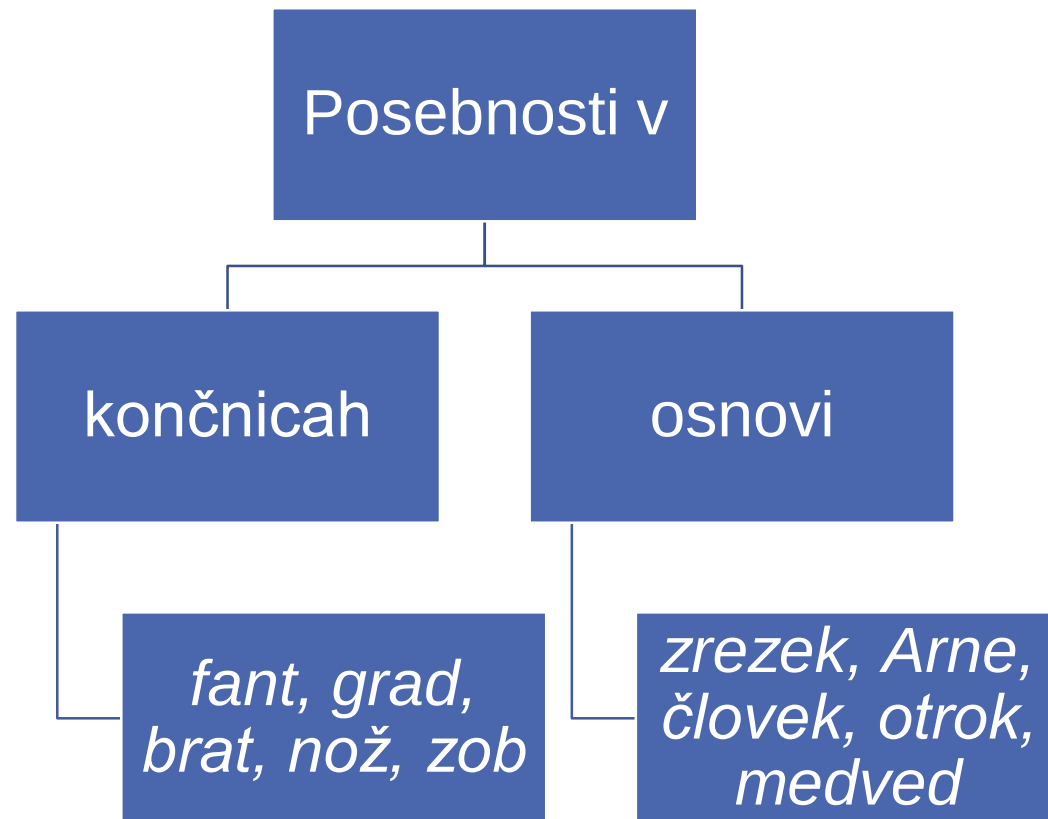
- Nekaterih samostalnikov ne sklanjamo, tj. v vseh sklonih imajo isto obliko:
 - _____, npr. *Lili, mami, babi*;
 - _____, npr. *Ines, Karmen*;
 - _____, npr. *Ne poznam Marije Petrič*.
- _____ lahko sklanjamo ali pa ne, npr. v *SSKJ* ali v *SSKJ-ju*, *visokega C* ali *visokega C-ja*.
- _____ sklanjamo z enakimi končnicami kot _____, npr. *Pokliči dežurnega (tj. dežurnega zdravnika); moški, Gorenjska, Poljska*.

POSEBNOSTI

Prim. še izroček o posebnostih pri sklanjanju.

korak

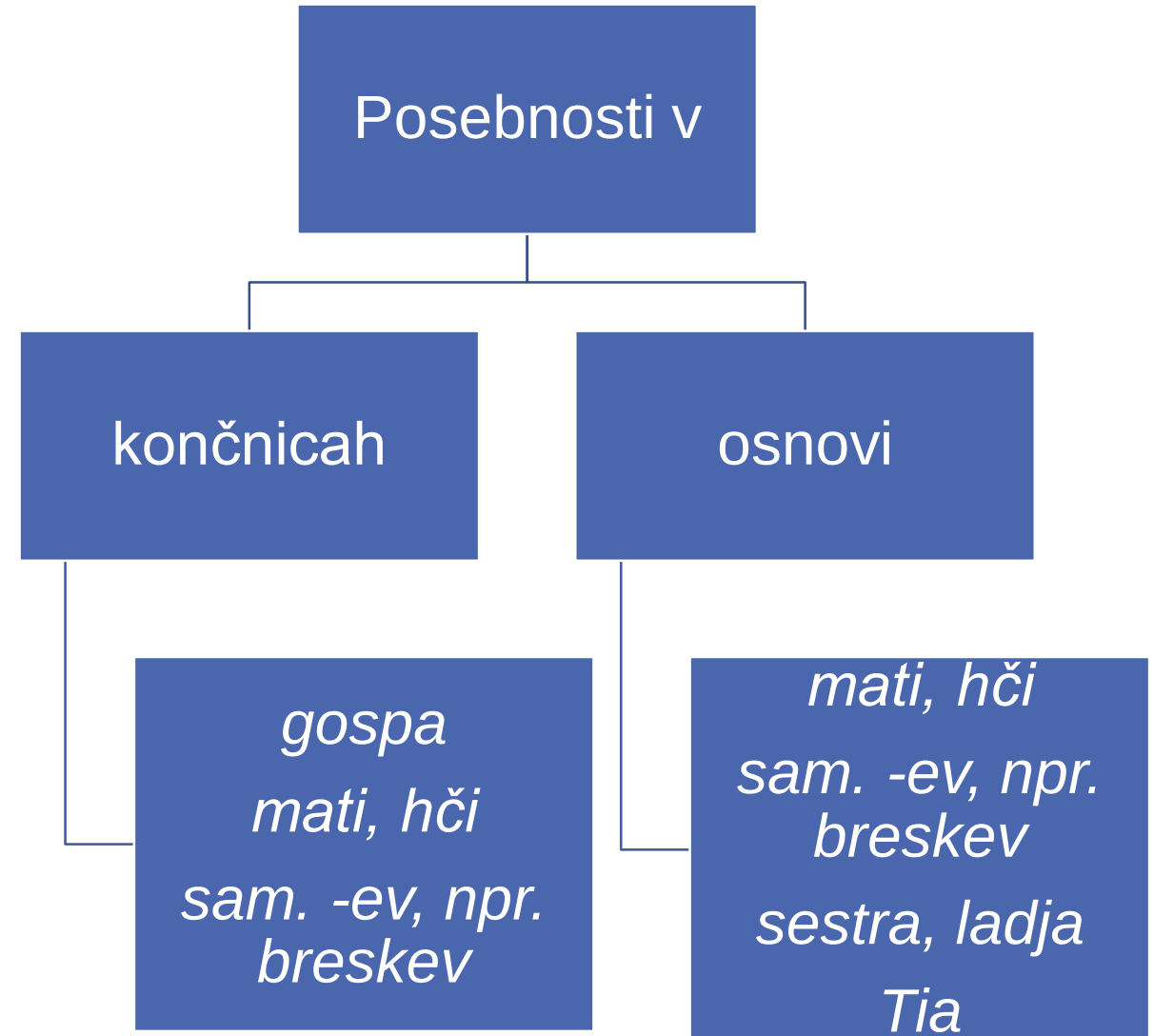
	korak		
	ED.	DV.	MN.
I	-0	-a	-i
R	-a	-ov	-ov
D	-u	-oma	-om
T	-0	-a	-e
M	-u	-ih	-ih
O	-om	-oma	-i

POSEBNOSTI

miza

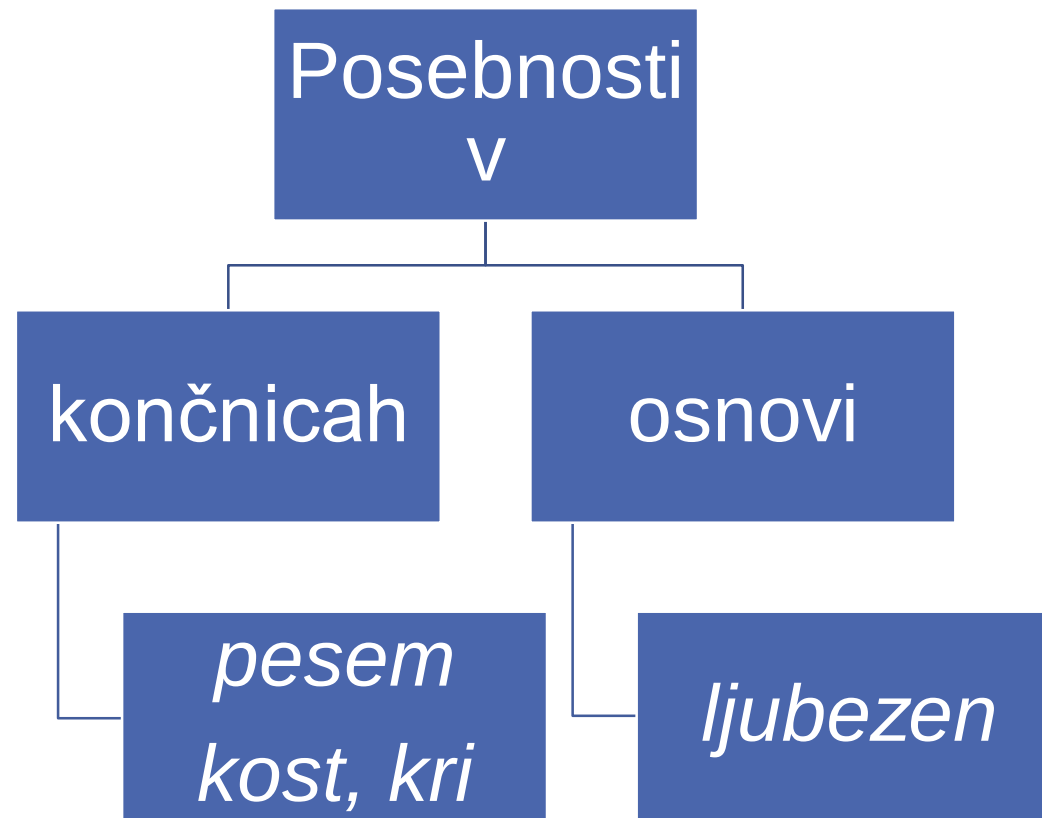
	miza		
	ED.	DV.	MN.
I	-a	-i	-e
R	-e	-o	-o
D	-i	-ama	-am
T	-o	-i	-e
M	-i	-ah	-ah
O	-o	-ama	-ami

POSEBNOSTI

perut

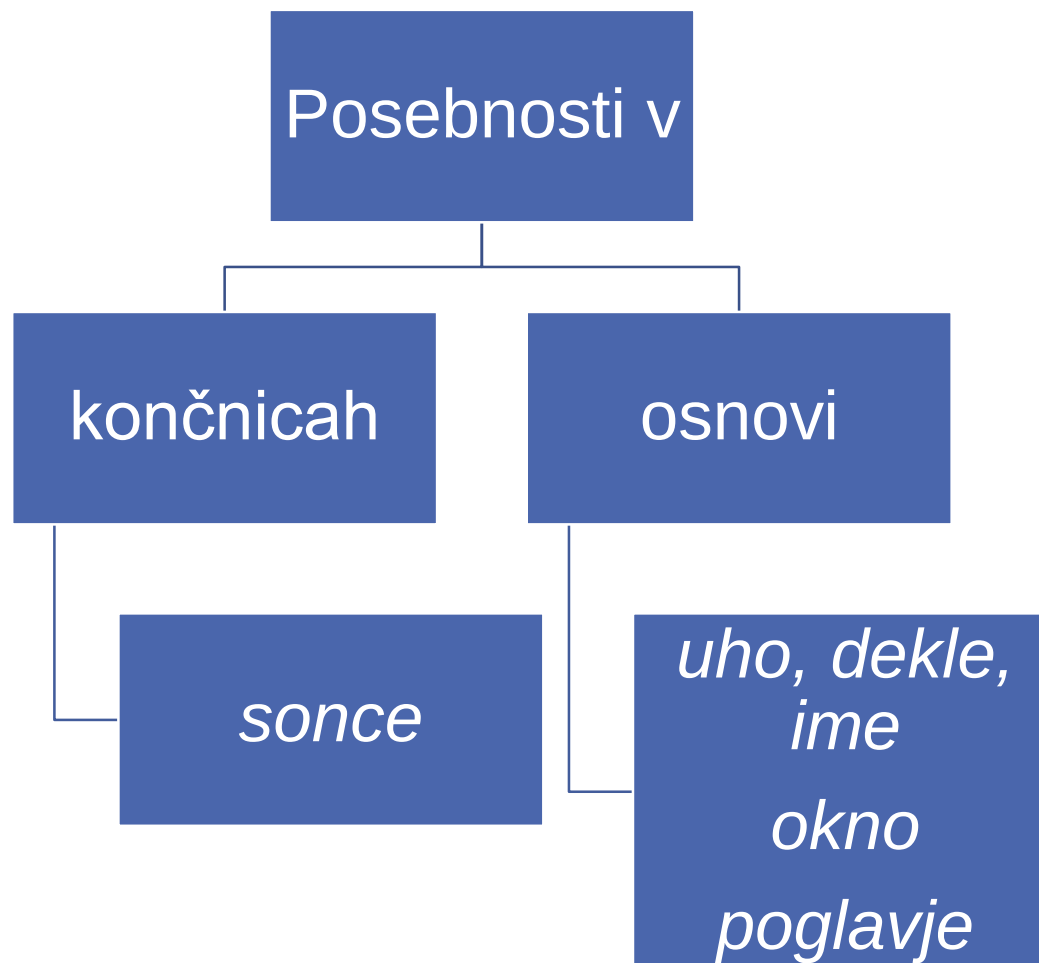
	perut		
	ED.	DV.	MN.
I	-o	-i	-i
R	-i	-i	-i
D	-i	-ma/-ima	-im
T	-o	-i	-i
M	-i	-ih	-ih
O	-jo	-ma/-ima	-mi

POSEBNOSTI

mesto

mesto			
	ED.	DV.	MN.
I	-o	-i	-a
R	-a	-o	-o
D	-u	-oma	-om
T	-o	-i	-a
M	-u	-ih	-ih
O	-om	-oma	-i

Samostalnikom določite sklanjatev.

<i>misel</i>	<i>babi</i>	<i>lestev</i>
<i>vlak</i>	<i>jajce</i>	<i>škarje</i>
<i>drevo</i>	<i>abonma</i>	<i>finale</i>
<i>Nives</i>	<i>dekle</i>	<i>SP</i>

Določite posebnosti v sklanjanju naslednjih besed.

mizar	fant	bukev
gospa	otrok	otok
kolo	oktober	medved
grad	vreme	moč

Kam pogledamo, če ne vemo, kako se katera beseda sklanja?

SSKJ, SP

Slovenska slovnica, Slovnica na kvadrat

Pregibanje (Besana Amebis):

<https://besana.amebis.si/pregibanje/>

Sloleks (CJVT): <https://viri.cjvt.si/sloleks/slv/>

SAMOSTALNIK

- _____ (m., ž., s. ← končnice)
- _____ (ed., dv., mn. ← končnice)
- _____ (I, R, D, T, M, O)
- _____ (← spol + _____)

UČNI NAČRT

- V katerem razredu morajo učenci poznati jezikoslovne izraze:
 - samostalnik;
 - spol: moški, ženski, srednji;
 - število: ednina, dvojina, množina;
 - edninski, množinski samostalnik;
 - sklon: I, R, D, T, M, O;
 - sklanjatev?

UČNI NAČRT

- Ali to pomeni, da jim prej ni treba znati uporabljati samostalnikov v pravilnem sklonu, številu ...?

→ Temeljni cilj obravnave te učne vsebine pri pouku ni razvijanje _____ zmožnosti, temveč predvsem _____ zmožnosti.

- Učenci naj tvorijo _____ BZ, povedi.
 - *dobro jabolko – dobra jabolka*
 - *Očala so se razbila. – Očala se je razbila.*
 - *bati se kače – bati se kačo*
 - *Ne jem tartufe. – Ne jem tartufov.*

VIRI IN LITERATURA

- Ahačič, K. (2017). *Slovnica na kvadrat*. Ljubljana: Rokus Klett.
- Križaj, M., idr. (2019). *Na pragu besedila 2 – izdaja s plusom. Učbenik za slovenski jezik v 2. letniku gimnazij in srednjih strokovnih šol*. Ljubljana: Rokus Klett.
- Križaj, M., in Bešter Turk, M. (2018). *Jezikovni pouk: čemu, kaj in kako?*. Ljubljana: Rokus Klett.
- *Učni načrt. Program osnovna šola. Slovenščina*. (2018). Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo.